

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 372

Przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej

Redaktorzy naukowi
Tadeusz Kocowski
Jan Gola

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska, Barbara Majewska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Barbara Szłapka

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-470-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Przedmowa Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.....	9
Przedmowa Dziekana Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego	11
Słowo wstępne	15
Sebastian Bobowski: Uwarunkowania prawne społecznej odpowiedzialności biznesu w Indiach w kontekście wyzwań XXI wieku	17
Andrzej Borkowski: Specjalna strefa ekonomiczna jako instrument realizacji regionalnej pomocy publicznej w gospodarce rynkowej.....	30
Ewa Chmielarzyk: Działalność gospodarcza o charakterze zależnym (wtórnym) prowadzona w ramach przedmiotu działalności spółki zagranicznej	48
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: <i>Crowdsourcing</i> – aktywizacja społeczności lokalnej do wspólnego działania.....	60
Waldemar Dotkuś: Rachunkowość jako dyscyplina naukowa oraz jej służebna rola, jaką pełni w życiu gospodarczym.....	73
Bogusława Drelich-Skulska: Zmiana uwarunkowań prawnych działalności przedsiębiorców w Polsce w procesie akcesji do Unii Europejskiej na przykładzie ułatwień w unijnym systemie celnym	82
Józef Frąckowiak: Rola nowelizacji prawa w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa spółek	92
Jan Gola: Obowiązek użyteczności publicznej a działalność przedsiębiorcy sektora lotniczego w społecznej gospodarce rynkowej	101
Maciej Guziński: Zamówienia publiczne jako instrument gospodarki rynkowej	113
Beata Hałakuć, Artur Łysoń: Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej a status przedsiębiorcy i komercyjne udzielanie świadczeń zdrowotnych	126
Krzysztof Horubski: Nieuczciwość praktyki rynkowej w świetle ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym	135
Krzysztof Jajuga: Rynek finansowy – standardy etyczne i regulacje prawne	150
Karol Kiczka: Europeizacja społecznej gospodarki rynkowej w Polsce	160
Leon Kieres: Społeczna gospodarka rynkowa w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego	180
Tadeusz Kocowski: Gmina jako przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej	193
Emilia Kuczma: Ochrona danych osobowych przez przedsiębiorcę	210
Paweł Kuczma: Konstytucyjne ujęcie wolności działalności gospodarczej ...	225
Zbigniew Luty: Profesjonalne relacje prawa i rachunkowości	238

Karolina Łagowska: Regulowana działalność gospodarcza a poszerzanie sfery wolności działalności gospodarczej.....	247
Andrzej Matysiak: Atrofia czy ewolucja społecznej gospodarki rynkowej...	257
Piotr Ochman: Karnoprawna ochrona reglamentacji działalności na rynku finansowym na przykładzie sektora bankowego.....	270
Katarzyna Poroś: Reprezentowanie przedsiębiorcy w sposób łączny – prokura łączna a reprezentacja łączna mieszana (wybrane zagadnienia)	285
Monika Przybylska: Administracyjnoprawna ochrona przedsiębiorcy w zakresie wykonywania praw własności przemysłowej.....	301
Michał Raduła: Gminny podmiot leczniczy w formie spółki kapitałowej a gospodarka komunalna	314
Piotr Soroka: Koncesja na prowadzenie kasyna gry jako ograniczenie wolności gospodarczej.....	327
Ewa Stańczyk-Hugiet: Koewolucja i kooperacja. Podążając za kontekstem .	342
Michał Stępień: Nowe rozporządzenie Bruksela I z punktu widzenia przedsiębiorców.....	356
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Regulacje instytucjonalne w sektorach infrastrukturalnych.....	367
Tomasz M. Szczurowski: Informacje poufne spółki w ramach inwestorskiego badania due diligence	376
Andrzej Śmieja: Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez ruch przedsiębiorstwa (art. 435 k.c.)	390
Magdalena Wilejczyk: Zakaz nadużywania praw podmiotowych w społecznej gospodarce rynkowej na przykładzie prawa rzeczowego.....	403
Bartosz Ziemblicki: Zagrożenia umowy pośrednictwa w obrocie nieruchomościami z punktu widzenia pośrednika – wybrane zagadnienia	414

Summaries

Sebastian Bobowski: Legal determinants of corporate social responsibility in India in the context of challenges of the XXI century.....	29
Andrzej Borkowski: Special economic zone as an instrument of regional aid implementation in market economy	47
Ewa Chmielarczyk: Secondary (ancillary) business activity conducted as part of a foreign company's business.....	59
Agnieszka Chrisidu-Budnik, Jerzy Korczak: Crowdsourcing – activation of local community to joint action.....	72
Waldemar Dotkuś: Accounting as a scientific discipline and its ancillary role within the economic life	81
Bogusława Drelich-Skulska: Changes in the legal environment of business in Poland following the EU accession – a case study of new customs and trade facilitations resulting from the Community Customs Code	91

Józef Frąckowiak: The role of law amendment in social market economy on the example of company law	100
Jan Gola: Public Service Obligations vs. an activity of an entrepreneur of aviation sector in social market economy.....	112
Maciej Guziński: Public procurement as an instrument of market economy .	125
Beata Hałakuć, Artur Łysoń: Independent public health care facilities vs. entrepreneurial status and commercial provision of health care services...	133
Krzysztof Horubski: Unfair market practices in the light of act on prevention of unfair market practices	149
Krzysztof Jajuga: Financial market – ethical standards and legal regulations	159
Karol Kiczka: Europeanization of social market economy in Poland	179
Leon Kieres: Social market economy in the judicial decision of the Constitutional Tribunal.....	192
Tadeusz Kocowski: Municipality as an entrepreneur in social market economy	209
Emilia Kuczma: Protection of personal data by an entrepreneur.....	224
Paweł Kuczma: Constitutional perspective of freedom of business activity...	237
Zbigniew Luty: Professional relationships of law and accounting	246
Karolina Łagowska: Regulated economic activity vs. an expansion of the sphere of economic activity freedom.....	256
Andrzej Matysiak: Atrophy or evolution of social market economy?	269
Piotr Ochman: Penal and legal protection of activity rationing on the financial market on the example of banking sector	284
Katarzyna Poroś: Representation of an entrepreneur in a joint way – joint commercial proxy vs. mixed joint representation (chosen aspects)	300
Monika Przybylska: Administrative and legal protection of entrepreneur in the scope of industrial property rights exercising.....	313
Michał Raduła: District medical subject in a form of limited liability company vs. municipal economy	326
Piotr Soroka: Casino concession as a restriction of economic freedom	341
Ewa Stańczyk-Hugiet: Coevolution and cooperation. Following the context.	355
Michał Stępień: New Brussels I Regulation from entrepreneurs' perspective	366
Zdzisław Szalbierz, Joanna Kott: Institutional regulations in infrastructure sectors	375
Tomasz M. Szczurowski: Confidential information of a company during due diligence examination conducted by a potential investor.....	389
Andrzej Śmieja: Liability for damages resulting from company movement, under art. 435 of Polish Civil Code	402
Magdalena Wilejczyk: Prohibition of the abuse of subject rights in the social market economy on the example of the property law.....	412
Bartosz Ziemblicki: Threats of a real estate brokerage agreement from the point of view of a real estate broker – selected issues.....	424

Karol Kiczka

Uniwersytet Wrocławski

EUROPEIZACJA SPOŁECZNEJ GOSPODARKI RYNKOWEJ W POLSCE

Streszczenie: Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych jest podstawą ustroju gospodarczego Polski. Kształtowanie się społecznej gospodarki rynkowej odbywa się pod wpływem procesu określanego mianem europeizacji, którego początkiem było przyjęcie Układu Europejskiego oraz następnie wdrażanie prawa i praktyki UE

Słowa kluczowe: przedsiębiorca, działalność gospodarcza, społeczna gospodarka rynkowa, europeizacja.

DOI: 10.15611/pn.2014.372.13

1. Wstęp

Działalność przedsiębiorców w istotnym zakresie normuje porządek prawny. Fundamentalne znaczenie mają w rozważanym zakresie rozwiązania konstytucyjne, w tym zwłaszcza normy kształtujące podwaliny ustroju gospodarczego. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przyjmuje, że społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej¹.

Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego wyjaśnia, że położenie w art. 20 Konstytucji RP przez ustrojodawcę akcentu na pojęcie „społeczna gospodarka” oznacza odejście od czysto liberalnego pojmowania ustroju gospodarczego, które odrzucało jakąkolwiek ingerencję państwa w funkcjonowanie mechanizmów rynkowych i oparte było na maksymalizowaniu własnych korzyści przez pracodawcę. Użyte w art. 20 Konstytucji RP sformułowanie „społeczna gospodarka rynkowa” należy

¹ Art. 20 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 78, poz. 483, sprost. Dz.U. 2001, nr 28, poz. 319, z późn. zm.), nazywanej dalej: Konstytucją RP, Konstytucją. Por. J. Grabowski, L. Kieres, A. Walaszek-Pyziół, M. Biliński, R. Blicharz, T. Długosz, K. Horubski, K. Kiczka, T. Kocowski, M. Szydło, A. Żurawik, *System Prawa Administracyjnego*, tom 8A: *Publiczne prawo gospodarcze*, Warszawa 2013.

więc rozumieć jako dopuszczalność korygowania praw rynku przez państwo w celu uzyskania realizacji określonych potrzeb społecznych, niemożliwych do spełnienia przy całkowicie swobodnym funkcjonowaniu praw rynkowych. Od strony normatywnej sformułowanie to oznacza zobowiązanie państwa do podejmowania działań łagodzących społeczne skutki funkcjonowania praw rynku, ale jednocześnie dokonywanych przy poszanowaniu tych praw. Przy interpretacji art. 20 Konstytucji RP należy – zdaniem Trybunału Konstytucyjnego – uwzględnić jego związek z art. 1 i art. 2 Konstytucji RP. Art. 1 stanowi, że „Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli”. Wynika z niego dyrektywa przedłożenia w razie potrzeby dobra ogólnego ponad dobro indywidualne czy partykularny interes grupowy. Dyrektywa ta powinna być podstawowym kryterium działania w przyjętym przez konstytucję modelu społecznej gospodarki rynkowej. Znaczenie poszczególnych elementów treści art. 20 Konstytucji RP, a więc „społeczna gospodarka rynkowa”, „solidarność”, „dialog i współpraca partnerów społecznych”, musi być odczytywane także w związku z art. 2, formułującym zasadę demokratycznego państwa prawnego i sprawiedliwości społecznej. Bez poszanowania zasad demokracji i sprawiedliwości społecznej nie ma społecznej gospodarki. Treść art. 20 Konstytucji RP nabiera dodatkowego znaczenia na tle art. 2 Konstytucji RP; pojęcie „społecznej gospodarki rynkowej” i „solidarności” ma swoje odniesienie do zasady sprawiedliwości społecznej, a pojęcie „dialogu i współpracy partnerów społecznych” do zasady państwa demokratycznego. Trybunał Konstytucyjny chce przez to powiedzieć, że społeczna gospodarka rynkowa ma swoje szersze podstawy niż tylko te w art. 20 Konstytucji RP. Społeczna gospodarka rynkowa oznacza również przyjęcie współodpowiedzialności państwa za stan gospodarki w postaci wymogu podejmowania działań, których celem jest łagodzenie społecznych skutków funkcjonowania gospodarki rynkowej. Treść działań realizujących ten cel w konkretnych okolicznościach winien jednak określić ustawodawca zwykły².

Według ugruntowanego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego (TK) użycie w art. 20 Konstytucji kwantyfikatora – społeczny – w szczególności: a) wyklucza wprowadzenie „czysto liberalnego pojmowania ustroju gospodarczego, które odrzucało jakkolwiek ingerencję państwa w funkcjonowanie mechanizmów rynkowych i oparte było na maksymalizowaniu własnych korzyści przez pracodawcę”; b) upoważnia władzę publiczną (państwo) do podejmowania „działań łagodzących społeczne skutki funkcjonowania praw rynku, ale jednocześnie dokonywanych z poszanowaniem tych praw”; c) upoważnia państwo do podejmowania działań ingerujących w mechanizm wolnorynkowy, o ile nie są one dokonywane w formie bezpośrednio skutecznych władczych rozstrzygnięć kształtujących status rynkowy podmiotów

² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 stycznia 2001 r. Sygn. K. 17/00, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy 2001, nr 1, poz. 4. Por. C. Kosikowski (red.), *Zasady ustroju społecznego i gospodarczego w procesie stosowania Konstytucji*, Warszawa 2005; S. Biernat (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w pierwszych dekadach XXI wieku wobec wyzwania politycznych, gospodarczych i społecznych*, Warszawa 2013.

prawa prywatnego; d) wymaga, aby „państwo i inne instytucje publiczne w stosunkach z podmiotami z sektora prywatnego (w stosunkach zewnętrznych z punktu widzenia instytucji publicznych) działały w formach i na zasadach rynkowych”³.

Rozważane przez judykaturę pojęcie społecznej gospodarki rynkowej zawierał projekt Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy. Fragment poświęcony celom Unii Europejskiej (dalej: Unii) stanowił: celem Unii jest wspieranie pokoju, jej wartości i dobrobytu jej narodów; Unia zapewnia swym obywatelom przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych oraz rynek wewnętrzny z wolną i niezakłóconą konkurencją; Unia działa na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego. Unia wspiera postęp naukowo-techniczny; zwalcza wyłączenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka⁴.

Obecnie pojęcie społecznej gospodarki rynkowej ułokowane jest w art. 3 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej⁵: Unia ustanawia rynek wewnętrzny. Działa na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego. Wspiera postęp naukowo-techniczny. Zwalcza wyłączenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka. Wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między państwami członkowskimi. Szanuje swoją bogatą różnorodność kulturową i językową oraz czuwa nad ochroną i rozwojem dziedzictwa kulturowego Europy.

Podkreślić należy, że A. Chełmoński wyróżnił w obrębie swoistych zasad publicznego prawa gospodarczego w szczególności zasadę ochrony prawidłowego

³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 października 2014 r. Sygn. SK. 20/12, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy 2014, Nr 9, poz. 102. Por. K. Kiczka, *Konstytucjonalizacja publicznego prawa gospodarczego*, [w:] *Nowe problemy badawcze w teorii publicznego prawa gospodarczego (z uwzględnieniem samorządu terytorialnego)*, red. L. Kieres, Wrocław 2010, s. 121; J. Boć, *Konstytucja a prawo administracyjne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2011, z. 2, s. 70; L. Kieres, *Konstytucyjne publiczne prawo gospodarcze*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2014, z. 2, s. 191.

⁴ Artykuł I-3 Traktatu ustanawiającego Konstytucję dla Europy, www.ukie.gov.pl. Por. J. Boć, *Język administracji*, [w:] *Współczesne europejskie problemy prawa administracyjnego i administracji publicznej. W 35. rocznicę utworzenia Instytutu Nauk Administracyjnych Uniwersytetu Wrocławskiego*, red. A. Błaś, K. Nowacki, Wrocław 2005, s. 87.

⁵ Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. C 326 z 26.10.2012, s. 13–46), dalej: TUE. Por. A. Nowak-Far (red.), *Konstytucja gospodarcza Unii Europejskiej. Aksjologia*, Warszawa 2010, s. 1.

funkcjonowania gospodarki rynkowej, którą naszym zdaniem należy odnosić do społecznej gospodarki rynkowej (zasada ochrony prawidłowego funkcjonowania społecznej gospodarki rynkowej)⁶. W opinii autora odnośna zasada, której realizację zapewnia reglamentacja gospodarcza jako ogół środków podobnych do środków policji gospodarczej, urzeczywistniana jest na różnych, często bardzo odległych od siebie obszarach. Zarówno cele reglamentacji gospodarczej, jak i środki prawne do nich wiodące są bardzo zróżnicowane i zmienne, zależnie od bieżących potrzeb, wynikających z sytuacji ekonomicznej, polityki gospodarczej czy wreszcie przyjętej koncepcji zasad funkcjonowania rynku. Toteż zdaniem A. Chełmońskiego inaczej niż prawo policji gospodarczej – prawo reglamentacji gospodarczej ulega ustawicznym zmianom i pewne jego obszary podlegają bądź zasadniczym ograniczeniom, bądź wreszcie zanikają. Autor wskazuje tutaj między innymi na będące już w zaniku prawo dotyczące reglamentacji cen, ograniczeń administracyjnoprawnych obrotu ziemią, obrotu zagranicznego – by zilustrować to zjawisko. Niemniej w zapatrywaniu autora sama zasada jest niewątpliwie trwała i jest wyrazem nieuniknionego jednak – w większym lub mniejszym stopniu wkraczania państwa w sferę gospodarczą⁷.

Do współczesnych przejawów zasady ochrony prawidłowego funkcjonowania społecznej gospodarki rynkowej A. Chełmoński zalicza między innymi ochronę konkurencji (art. 76 Konstytucji RP) i ochronę pracy (art. 24 w związku z art. 65 ust. 5 Konstytucji RP). Pierwszy obszar to przede wszystkim przepisy tzw. prawa antymonopolowego, ustanawiającego obszerny zbiór nakazów i zakazów adresowanych do pewnego typu przedsiębiorców (monopolistów i potencjalnych monopolistów) i egzekwowanych za pomocą władczych środków nadzoru przez specjalnie powołany organ władzy publicznej. Można mieć pewne wątpliwości – jak pisze dalej A. Chełmoński – czy prawo dotyczące ochrony pracy należy do publicznego prawa gospodarczego, uznać chyba należy, że przynajmniej przepisy tworzące podstawy do działań administracji publicznej w dziedzinie ochrony rynku pracy i zwalczania bezrobocia mają jednak taki charakter⁸.

Powyższe skłania w szczególności do postawienia pytania o zaistniałe i przyszłe oddziaływanie regulacji europejskich (prawnomiędzynarodowych, unijnych (wspólnotowych)) na formowanie podstaw prawnych kształtujących status jurystyczny podmiotów gospodarczych (przedsiębiorców) w warunkach społecznej gospodarki rynkowej⁹. Konstytucja stanowi, że Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego

⁶ A. Chełmoński, *Zasady publicznego prawa gospodarczego*, [w:] *Zasady prawa gospodarczego. Materiały konferencyjne*, red. A. Śmieja, Wrocław 1999, s. 50–51. Por. L. Bar, *Władcze działania w gospodarce rynkowej (rozważania prawne)*, „Państwo i Prawo” 1991, nr 12, s. 23.

⁷ Tamże. Por. T. Kocowski, *Reglamentacja działalności gospodarczej w polskim administracyjnym prawie gospodarczym*, Wrocław 2009.

⁸ Tamże. Por. C. Banasiński, M. Kępiński, B. Popowska, T. Rabska (red.), *Aktualne problemy polskiego i europejskiego prawa ochrony konkurencji*, Warszawa 2006.

⁹ Por. A. Wasilkowski, *Prawo międzynarodowe a prawo krajowe w przyszłej Konstytucji RP*, [w:] *Prawo, źródła prawa i gwarancje jego zgodności z Ustawą Zasadniczą w projektach Konstytucji*

ją prawa międzynarodowego. Celem opracowania jest przedstawienie określonych przejawów europeizowania rozwiązań prawnych oraz doświadczenia prawnego właściwego przedsiębiorcom w warunkach społecznej gospodarki rynkowej w naszym kraju. Tym samym zostanie poddany analizie stosowany materiał badawczy.

2. Przegląd wypowiedzi prawoznawstwa dotyczących europeizacji prawa gospodarczego

M. Wyrzykowski w uprzednim stanie prawnym zdecydowanie zaznaczał, iż: „[...] Należy zwrócić uwagę, że w odróżnieniu od regulacji materii czysto politycznych sfera suwerenności decyzji organów państwowych w sferze gospodarowania jest bardziej ograniczona. Wynika to z obiektywnego charakteru praw ekonomicznych rządzących gospodarką, dalej – w przypadku Polski – z sytuacji zastanej oraz z uwarunkowań międzynarodowych. Wszelka działalność legislacyjna państwa w sferze gospodarczej zarówno na poziomie ustawowym, jak i aktów wykonawczych nie może nie uwzględniać regulacji normatywnej obowiązującej w EWG [...]”¹⁰.

Omawiając kwestie zasadnicze z punktu widzenia konstrukcji ustroju gospodarczego w państwie, na gruncie stanu prawnego dalekiego od regulacji prawnych właściwych społecznej gospodarki rynkowej, L. Bar stwierdzał, że droga do Wspólnoty Europejskiej jest stroma, trudna i długa. Stroma, bo wysoko już zaszły te kraje, które kładły fundamenty pod Wspólnotę. Trudna, bo trzeba pokonywać przeszkody polityczne, społeczne, ekonomiczne i prawne. Integracja ze Wspólnotą będzie więc procesem wymagającym wielu lat¹¹. Upowszechnianie znajomości celu, organizacji

RP, red. K. Działocha, A. Preisner, Wrocław 1995, s. 105; K. Wojtowicz, *Prawo międzynarodowe i wspólnotowe w krajowym porządku prawnym według Projekt Konstytucji RP*, [w:] *Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Pospolitej w świetle badań nauki prawa konstytucyjnego*. Materiały Konferencji, Gdańsk, 7–9 marca 1997 r., red. K. Działocha, A. Pułło, Gdańsk 1998, s. 106; G. Grabowska, *Rola międzynarodowego prawa publicznego u progu Trzeciego Millennium*, [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci profesora Kazimierza Marszala*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003, s. 106; M. Masternak-Kubiak, *Przestrzeganie prawa międzynarodowego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Zakamycze, 2003; K. Wojtowicz (red.), *Otwarcie Konstytucji RP na prawo międzynarodowe i procesy integracyjne*, Warszawa 2006; S. Biernat, M. Niedźwiedz, *Znaczenie prawa międzynarodowego i unijnego dla prawa administracyjnego i administracji publicznej w świetle Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, tom 2, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2012, s. 106.

¹⁰ M. Wyrzykowski, *Legislacja – demokratyczne państwo prawa – radykalne reformy polityczne i gospodarcze*, [w:] *Tworzenie prawa a demokratycznym państwie prawnym*, red. H. Suchocka, Warszawa 1992, s. 45.

¹¹ L. Bar, *Kształtowanie ordynacji rynkowych (rozważania w drodze do Wspólnoty Europejskiej)*, „Państwo i Prawo” 1992, nr 11, s. 36. Por. L. Leszczyński (red.), *Zmiany społeczne a zmiany w prawie. Aksjologia, Konstytucja, Integracja Europejska*, Lublin 1999.

i porządku prawnego Wspólnoty Europejskiej było w opinii autora podstawowym warunkiem powodzenia włączenia się Polski do Wspólnoty¹². Ukształtowanie porządku prawnego w gospodarce narodowej, a zwłaszcza ordynacji rynkowej, było w szczególności sposobem zależnym od poznania instytucji prawnych gospodarki rynkowej Wspólnoty. L. Bar wnioskował, iż trzeba tu podjąć liczne i wielostronne działania. Chodzi bowiem o kształtowanie świadomości przynależności do Wspólnoty Europejskiej oraz odpowiedzialności za realizację jej idei i celów. Autor postulował też, aby o Wspólnocie Europejskiej rozmawiać z przedstawicielami właściwych ośrodków naukowych naszych najbliższych sąsiadów, którzy również zmierzali do Wspólnoty Europejskiej¹³.

Ważne znaczenie dla rozwoju debaty w zakresie europeizacji ustroju gospodarczego i aktywności doktryny w tym obszarze miało przyjęcie Układu Europejskiego¹⁴. C. Banasiński¹⁵, analizując prawne problemy realizacji Układu Europejskiego, uwypuklał, że sposoby zbliżenia, a także częściowo tempo tego procesu wynikały z celów Układu Europejskiego. Ta swoista umowa międzynarodowa różnicowała obowiązek zbliżenia ustawodawstwa polskiego do wymogów prawa wspólnotowego (unijnego), wyodrębniając określone kategorie dziedzin o różnym zakresie swobody polskiego ustawodawcy w dostosowaniu prawa polskiego. Pozwalało to wyróżnić dziedziny, w których istniał obowiązek pełnego ujednoczenia prawa polskiego w drodze recepcji rozwiązań wspólnotowego (np. scalona nomenklatura towarowa). W innych dziedzinach Układ Europejski pozostawiał pewien obszar swobody, nakładając obowiązek zagwarantowania nie identycznych jak w prawie wspólnotowym, ale wyłącznie porównywalnych środków ochrony prawnej. Tytułem przykładu, w obszarze własności intelektualnej. Zdaniem autora najszerszy zakres swobody w realizacji obowiązku z art. 68 Układu Europejskiego obejmował szeroko rozumiane prawo gospodarcze, w którym Polska zobowiązana była jedynie do zbliżenia swoich przepisów do aktualnego i przyszłego ustawodawstwa Wspólnot Europejskich. Dotyczyło to przy tym także tych dziedzin prawa gospodarczego, które uznane zostały w art. 69 Układu Europejskiego za priorytetowe. C. Banasiński zwracał uwagę, że w wielu z nich brakowało w owym czasie w prawie europejskim pełnej integracji, jak np. w prawie podatkowym; niektóre zaś, jak np. prawo spółek, znajdowało się dopiero w fazie tworzenia. W obszarach tych Polska mogła orientować się swobodnie na różne opcje rozwiązań funkcjonujących w państwach człon-

¹² Tamże, s. 39.

¹³ Tamże.

¹⁴ Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (Dz.U. 1994, nr 11, poz. 38, z późn. zm.), dalej: Układ Europejski. Por. E. Łętowska, *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 4, s. 3.

¹⁵ C. Banasiński, *Prawne problemy realizacji Układu Europejskiego*, „Kontrola Państwowa” 1994, nr 6, s. 36.

kowskich Wspólnot; nie było też przeszkód w wyborze własnego modelu określonych rozwiązań prawnych¹⁶.

Przygotowania Polski do integracji europejskiej nie mogą jednak – jak akcentował przed laty C. Kosikowski¹⁷ na kanwie rozważań poświęconych wybranym problemom implementacji prawa integracji w polskim prawie finansowym i gospodarczym – ograniczać się tylko do zbliżania prawa krajowego do prawa Unii Europejskiej. Zdaniem autora, należy liczyć się z tym, iż w toku dokonywania oceny zbieżności prawa polskiego z prawem Unii mogą być zgłaszane różne zastrzeżenia, zwłaszcza zaś co do niepełnego jeszcze zbliżenia prawa polskiego do wymogów porządku prawnego Unii Europejskiej. Należałoby tu dysponować odpowiednimi argumentami, które mogą wiele wyjaśnić i złagodzić stawiane zarzuty. W opinii autora powinno się ich upatrywać w znajomości rzetelnej analizy stanu zharmonizowania prawa krajowego innych państw członkowskich z prawem Unii Europejskiej. Pobieźna analiza stanu prawnego obowiązującego w tych krajach wskazuje na to, że – co istotne – najbardziej zaawansowane w procesie harmonizacji są te państwa, które najpóźniej przystępowały do Unii Europejskiej¹⁸.

Analizując znaczenie Układu Europejskiego dla inwestycji zagranicznych w Polsce, A. Borkowski wypuklał, że ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym¹⁹ stanowiła wyraz odchodzenia krajowego ustawodawcy od restrykcyjnego reżimu prawnego inwestycji zagranicznych znamiennego dla uprzedniego ustroju gospodarczego²⁰. W opinii autora inwestorzy zagraniczni zostali co do zasady poddani tym samym regulacjom prawnym co podmioty polskie – ustawie o działalności gospodarczej i kodeksowi handlowemu. W okresie jej obowiązywania zauważyć można gwałtowny wzrost inwestycji kapitału zagranicznego w kraju. Niemniej A. Borkowski pisze, że ustawa o spółkach z udziałem zagranicznym nie odpowiadała jednak wymogom stawianym tego typu regulacjom w Unii Europejskiej. Polska, ubiegając się o członkostwo w jej strukturach, stanęła przed obowiązkiem dokonania istotnych modyfikacji wewnętrznego prawa gospodarczego. Głównym wyznacznikiem zmian były postanowienia Układu Europejskiego, a w szczególności zasada traktowania narodowego²¹.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ C. Kosikowski, *Wybrane problemy implementacji prawa integracji w polskim prawie finansowym i gospodarczym*, [w:] *Implementacja prawa integracji europejskiej w krajowych porządkach prawnych*, red. C. Mik, Toruń 1998, s. 183. Por. J. Kaczor (red.), *Teoria prawa europejskiego. Z zagadnień teorii i filozofii prawa*, Wrocław 2005.

¹⁸ Tamże, s. 200.

¹⁹ Ustawa z dnia 14 czerwca 1991 r. o spółkach z udziałem zagranicznym (Dz.U. 1997, nr 26, poz. 143, z późn. zm.).

²⁰ A. Borkowski, *Zagraniczne podmioty działalności gospodarczej*, [w:] A. Borkowski, A. Chełmoński, M. Guziński, K. Kiczka, L. Kieres, T. Kocowski, M. Szydło, *Administracyjne prawo gospodarcze*, Wrocław 2008, s. 211. Por. B. Popowska, *Ochrona prawna podmiotów zagranicznych w świetle ustawodawstwa gospodarczego (ujęcie publicznoprawne)*, Poznań 1996.

²¹ Tamże.

Piśmiennictwo badało ponadto – między innymi – sytuację prawną przedstawicielstw przedsiębiorców zagranicznych w świetle nieobowiązującego Prawa działalności gospodarczej. M. Zdyb podkreślał, że zasada równości w zakresie działalności przedsiębiorców zagranicznych najpełniej może być realizowana w odniesieniu do państw członków Unii Europejskiej, w związku z podpisaniem Układu Europejskiego oraz rozpoczęciem negocjacji akcesyjnych między Unią Europejską a Polską. Zasada ta – jak zaznaczał autor – pozostaje w bezpośrednim związku z regułą asymilacji, oznaczającą, że przedsiębiorcy zagraniczni wywodzący się z krajów Unii Europejskiej powinni być traktowani na zasadach nie mniej korzystnych niż przedsiębiorcy polscy (zasada standardu narodowego). Oczywiście zasada ta ma znaczenie tylko o tyle, o ile w stosunku do przedsiębiorców polskich działających w krajach Unii Europejskich stosowana jest zasada wzajemności²². Niewątpliwie, pisze dalej autor na gruncie poprzedniego stanu prawnego, dla określenia zasad działalności przedsiębiorców zagranicznych w Polsce w związku z procesem zmierzającym do uzyskania przez Polskę członkostwa Unii Europejskiej coraz większego znaczenia nabiera zarówno pierwotne, jak i wtórne prawo Wspólnot Europejskich, które wprawdzie jeszcze Polski nie wiąże, ale proces integracji wymaga brania go pod uwagę²³.

Piśmiennictwo rozważało także oddziaływanie porządku unijnego (wspólnotowego) na kształtowanie prawnoorganizacyjnych form przedsiębiorców. Europejska Wspólnota Gospodarcza, tworząc wspólny rynek, podjęła – według J. Frąckowiaka – wiele wysiłków zmierzających do zabezpieczenia jego funkcjonowania²⁴. Realizacja podstawowych wolności ekonomicznych, tj. swobody przepływu towarów, usług, osób i kapitału w ramach EWG oraz prawa do podejmowania działalności gospodarczej przez podmioty jednego państwa członkowskiego na terenie innych państw należących do Wspólnoty, wymagała między innymi zbliżenia między regulacją prawną obrotu gospodarczego w państwach członkowskich Wspólnoty. Duże znaczenie, od początku istnienia Wspólnoty, przypisywano przy tym stworzeniu na całym jej obszarze w miarę jednolitych warunków do funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Twórcy Traktatu rzymskiego w opinii J. Frąckowiaka zdawali sobie dobrze sprawę z faktu, iż współcześnie działalność gospodarcza prowadzona jest nie tyle przez przedsiębiorstwa należące do jednej osoby, ile przede wszystkim przez organizacje zrzeszające nieraz bardzo znaczną liczbę różnych podmiotów. Formą prawną takiego zrzeszenia jest z reguły spółka handlowa wyposażona w osobowość prawną. Organy Wspólnoty zostały więc zobowiązane do podejmowania działań,

²² M. Zdyb, *Przedstawicielstwa przedsiębiorstw zagranicznych w świetle nowe ustawy – Prawo działalności gospodarczej*, [w:] *Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane Prof. zw. dr. hab. Janowi Szreniawskiemu z okazji 45-lecia pracy naukowej*, Przemyśl 2000, s. 714.

²³ Tamże, s. 714–716.

²⁴ J. Frąckowiak, *Źródła i formy harmonizacji prawa spółek w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej*, [w:] *Wspólnoty Europejskie. Wybrane problemy prawne*, cz. I, red. J. Kolasa, Wrocław 1994, s. 178.

których celem miało być ujednoczenie norm regulujących tworzenie i funkcjonowanie spółek²⁵.

Prawoznawstwo w kontekście wpływu prawa europejskiego na podstawy prawne działania przedsiębiorców podejmuje również np. kwestie znamienne dla bezpieczeństwa energetycznego. Stworzenie tzw. wewnętrznego („wspólnego”) rynku energii elektrycznej i gazu ziemnego jest od wielu lat, na co zwraca uwagę A. Walaszek-Pyziół, jednym z głównych celów Unii Europejskiej. Jednak dopiero w ostatnim czasie uświadomiono sobie, że do realizacji tego celu nie wystarcza ustanowienie odpowiednich przepisów prawnych. Wewnętrzny rynek energii elektrycznej i gazu ma charakter nie tylko wewnątrz krajowy, ale także – i to coraz bardziej – charakter transgraniczny. Sprawia to, iż konieczna staje się odpowiednia współpraca krajów członkowskich dla realizacji omawianego celu. Niewystarczające w tym względzie okazały się – w opinii A. Walaszek-Pyziół – „niewiążące” formy takiej współpracy polegające w szczególności na wzajemnych konsultacjach, wymianie doświadczeń²⁶. Prawodawca europejski nie neguje znaczenia „niewiążących” (niewładczych) form współdziałania zarówno państw członkowskich, jak i krajowych organów regulacyjnych oraz samych przedsiębiorstw energetycznych jako instrumentów urzeczywistnienia założeń wewnętrznego rynku energii elektrycznej i gazu ziemnego. Wyrazem odnośnej postawy prawodawcy europejskiego jest funkcjonowanie takich instytucji, według autorki, jak działający na płaszczyźnie prywatnoprawnej tzw. system regulacyjny dotyczący kwestii transgranicznych, a także „europejska sieć operatorów systemów przesyłu gazu” czy „europejska sieć operatorów przesyłowych energii elektrycznej”. Jednak działanie tych instytucji być powinno, jak zauważa autorka, zdaniem „prawodawcy europejskiego” wzmocnione poprzez ustanowienie stosownych organów dysponujących nie tylko uprawnieniami „opiniodawczymi”, ale także i uprawnieniami „decyzyjnymi”²⁷.

Wpływ regulacji europejskich analizowany był też w odniesieniu do działalności administracji gospodarczej w społecznej gospodarce rynkowej. Polska administracja gospodarcza zdaniem K. Strzyczkowskiego jest coraz bardziej kooperatywna, nie bez wpływu prawa unijnego. Pod wpływem prawa i praktyki Unii Europejskiej powstają zasadnicze dla prawa procesowego zagadnienia trwałości decyzji administracyjnych i postępowania w sprawie uchylenia decyzji administracyjnych²⁸. Tymczasowość administracji gospodarczej nazwanej niezależnymi orga-

²⁵ Tamże. Por. W. Sanetra (red.), *Europeizacja polskiego prawa pracy*, Warszawa 2004; W.J. Katner, U. Promińska (red.), *Prawo handlowe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.

²⁶ A. Walaszek-Pyziół, *Europejska Agencja ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki – nowy wymiar europeizacji prawa energetycznego*, [w:] *Europeizacja publicznego prawa gospodarczego*, red. H. Gronkiewicz-Waltz, K. Jaroszyński, Warszawa 2011, s. 557.

²⁷ Tamże, s. 558.

²⁸ K. Strzyczkowski, *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2011, s. 57. Por. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 stycznia 2013 r. zawierająca zalecenia dla Komisji w sprawie prawodawstwa dotyczącego postępowania administracyjnego w Unii Europejskiej (2012/2024 (INI)); M. Tabo-

nami regulacyjnymi, w opinii autora, podkreślają jej czasowe granice wyznaczone przez wykonanie podstawowej misji, tj. przeprowadzenie istniejących dotąd monopolii do faktycznej i ustabilizowanej konkurencji i przejście przez rynek pełnej odpowiedzialności za świadczenie przedmiotowo określonych usług użyteczności publicznej, które uprzednio świadczone były przez władzę publiczną w warunkach monopolu. Niemniej wzrastające znaczenie usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym, podniesionych do rangi zasady w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej²⁹, stabilizuje funkcję administracji gospodarczej określaną regulacją gospodarczą i pozycję prawną niezależnych organów regulacyjnych w strukturze państwa³⁰.

Przegląd wybranych opinii naukowych dowodzi, że jurysprudencja podejmowała zagadnienia wyłaniające się w rezultacie oddziaływania prawa europejskiego na stanowienie i stosowanie prawa gospodarczego w ramach społecznej gospodarki rynkowej.

3. Przegląd praktyki stanowienia prawa w społecznej gospodarce rynkowej

Na gruncie praktyki tworzenia (stanowienia) prawa dla potrzeb społecznej gospodarki rynkowej wpływ prawa europejskiego zaznaczał się szczególnie widocznie od momentu obowiązywania Układu Europejskiego. Trybunał Konstytucyjny, w toku badania zgodności z Konstytucją RP aktów normatywnych odnoszących się do działalności gospodarczej, wielokrotnie powoływał się na „wzorce” umiejscowione w prawie wspólnotowym (unijnym). Odnosząc się np. w wyroku z dnia 28 stycznia 2003 r. do zakazu reklamy alkoholu w świetle konstytucyjnej wolności działalności gospodarczej (wolności gospodarczej), podkreślał, iż niniejsza materia stwarza podstawy do działania interpretacyjnego uwzględniającego kontekst *acquis communautaire*. Pojęcie wolności gospodarczej powinno być rozumiane w duchu prawa wspólnotowego, ponieważ wolność gospodarcza w Polsce i sposób jej rozumienia

rowski, *Wzruszenie definitywnej decyzji administracyjnej naruszającej prawo UE ze względu na zasadę lojalnej współpracy (art. 4 ust. 3 TUE) – glosa do wyroku TS z 12.02.2008 r. w sprawie C-2/06 Willy Kempter KG Hauptzollamt Hamburg-Jonas*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 5, s. 40.

²⁹ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. C 326 z 26.10.2012, s. 47–390), dalej: TFUE. Por. G. Krawiec, *Europejskie prawo administracyjne*, Warszawa 2009; J. Czaputowicz (red.), *Administracja publiczna. Wyzwania w dobie integracji europejskiej*, Warszawa 2011; J. Osiński (red.), *Administracja publiczna na progu XXI wieku. Wyzwania i oczekiwania*, Warszawa 2011; K. Kiczka, *Krajowy organ administracji publicznej w prawie unijnym*, Wrocław 2013; J. Supernat, *Administracja Unii Europejskiej. Zagadnienia wybrane*, Wrocław 2013.

³⁰ Tamże. Por. N. Półtorak, *Ochrona uprawnień wynikających z prawa Unii Europejskiej w postępowaniach krajowych*, Warszawa 2010; T.T. Koncewicz, *Aksjologia unijnego kodeksu proceduralnego*, Warszawa 2010.

oraz normatywnego kształtowania powinien prowadzić do skutków umożliwiających płynne włączenie Polski w system wspólnotowy. To zaś zakłada kompatybilność polskich normatywnych uwarunkowań (w tym ograniczeń) swobody gospodarczej z zasadami prawa wspólnotowego. Na gruncie prawa wspólnotowego częścię jest mowa nie o samej „swobodzie gospodarczej”, lecz o jej poszczególnych konkretnie ujętych komponentach, w tym zwłaszcza o swobodzie przepływu towarów i usług. Ta swoboda przepływu towarów i usług, stanowiąca jedną z podstaw koncepcji integracji gospodarczej i zarazem jedno z podstawowych praw wspólnoty, jest jedną form, w jakich przejawia się wolność (swoboda) gospodarcza. Ustalenia *acquis communautaire* w stosunku do ograniczeń swobody przepływu towarów i usług mogą być więc wykorzystane przy ocenie dopuszczalnych ograniczeń wolności działalności gospodarczej (art. 20 Konstytucji). Trybunał Konstytucyjny zaznacza, że reklama jako *commercial speech* podlega ochronie w prawie europejskim zarówno jako emanacja swobody gospodarczej, jak i jako jedno z praw podstawowych Wspólnot. I w tym zakresie także dopuszczalność zakazów reklamy bywała oceniana w orzecznictwie tworzącym *acquis communautaire*, i to z uwzględnieniem ochrony, jaką *commercial speech* przyznaje się na tle orzecznictwa dotyczącego ochrony praw wynikającej z Europejskiej Konwencji o Ochronie Podstawowych Wolności i Praw³¹. Swoboda reklamy bywała w prawie wewnętrznym państw Unii Europejskiej ograniczana restrykcjami (w tym także ograniczeniami reklamy), których zgodność z prawem europejskim wielokrotnie oceniano w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości). Polska Konstytucja w art. 54 statuuje wolność komunikowania się także jako prawo podstawowe (dopuszczając jednakowoż ograniczenia ustawowe) i nie ulega wątpliwości, że ochrona ta obejmuje także *commercial speech*. Jednak działalność gospodarcza może podlegać różnego rodzaju ograniczeniom w stopniu większym niż prawa i wolności o charakterze osobistym lub politycznym. Także więc przy ocenie dopuszczalności i stopnia ograniczeń *commercial speech* (w tym wypadku reklamy) powinny być wykorzystane doświadczenia prawa wspólnotowego (unijnego)³².

Innym praktycznym przykładem europeizacji prawa właściwego społecznej gospodarce rynkowej są argumenty (okoliczności) uwypuklane na kanwie badania konstytucyjności ustawy o biokomponentach stosowanych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych³³, zawarte w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 kwietnia

³¹ Zob. treść oraz orzecznictwo i poglądy doktryny odnoszące się do art. 10 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284, z późn. zm.).

³² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 stycznia 2003 r. Sygn. akt K 2/02, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy 2003, nr 1, poz. 4. Por. R. Ostrihansky, *Stanowienie i stosowanie prawa Unii Europejskiej – czy rzeczywiście niezgodne ze standardami państwa demokratycznego?*, „Forum Prawnicze” 2010, nr 2, s. 21.

³³ Ustawa z dnia 2 października 2003 r. o biokomponentach stosowanych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych (Dz.U. nr 199, poz. 1934). Por. S. Biernat, *Słowo wstępne*, [w:] S. Biernat (red.), wyd. cyt., s. 5.

2004 r.³⁴ W odnośnym orzeczeniu ustalono niezgodność odpowiednich przepisów ustawy o biokomponentach stosowanych w paliwach ciekłych i biopaliwach ciekłych z Konstytucją RP. Ważną kwestią było tam właściwe ustalenie – unijnych – składowych wzorca kontroli konstytucyjności wprowadzanych przedmiotową ustawą ograniczeń ustrojowo gwarantowanej wolności działalności gospodarczej (wolności gospodarczej)³⁵. Trybunał Konstytucyjny wskazał wprost, iż od 1 maja 2004 r. Polska uczestniczyć będzie w strukturach Unii Europejskiej, jednakże już w okresie przedakcesyjnym – co istotne – obowiązkiem wszystkich organów państwa polskiego jest interpretacja prawa (w zakresie podlegającym dostosowaniu) uwzględniająca europejskie standardy. Jak się powszechnie przyjmuje, akcentowana interpretacja stanowi zarówno uznany instrument implementacji prawa europejskiego w ogólności, jak i środek dostosowawczy prawa dla państw przygotowujących się do akcesji. W opinii Trybunału Konstytucyjnego od organów stosujących prawo oczekuje się zgodnej z prawem europejskim interpretacji prawa wewnętrznego (co wynika z d. art. 5 Traktatu rzymskiego). Powoduje to, że nawet normy wspólnotowe, które same w sobie nie nadają się do bezpośredniego stosowania, stanowią punkt odniesienia i obowiązkowe kryterium osiągnięcia zgodnej interpretacji. Ponadto uznaje się powinność wykorzystania prawa europejskiego jako wzorca przy interpretacji prawa wewnętrznego. Ważne znaczenie z punktu widzenia relacji prawa wspólnotowego do krajowego ma wyrok Sądu Najwyższego (I CSK 175/08), stwierdzający, że obowiązek stosowania przez sądy polskie prawa wspólnotowego bądź to na zasadzie stosowania bezpośredniego, bądź stosowania wykładni prawnospółnotowej nie sięga wstecz do okresu sprzed wejścia w życie Układu Europejskiego (1 lutego

³⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 kwietnia 2004 r. Sygn. akt K 33/03, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy 2004, nr 4, poz. 31. Por. K. Wójtowicz (red.), wyd. cyt.; wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2010 r. Sygn. akt K 32/09, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy 2010, nr 9, poz. 108. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 listopada 2011 r. Sygn. akt SK 45/09, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy 2011, nr 9, poz. 97.

³⁵ Por. A. Wąlaszek-Pyziół, *Swoboda działalności gospodarczej*, Kraków 1994; C. Kosikowski, *Wolność gospodarcza w prawie polskim*, Warszawa 1995; S. Biernat, A. Wasilewski, *Wolność gospodarcza w Europie*, Kraków 2000; Z. Brodecki (red.), *Wolność gospodarcza. Acquis communautaire*, Warszawa 2003; M. Szydło, *Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej*, Toruń 2005; tenże, *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005; R. Sowiński, *Wolność i ustawowa swoboda działalności gospodarczej*, Wrocław 2007; M. Magdziarczyk, *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP z 1997 roku*. Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Janusza Trzczińskiego, Wrocław 2007; J. Ciapała, *Konstytucyjna wolność działalności gospodarczej w Rzeczypospolitej Polskiej*, Szczecin 2009; W. Szwajdler, H. Nowicki (red.), *Konstytucyjna zasada wolności gospodarczej*, Toruń 2009; K. Klecha, *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009; M. Szydło, *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe*, Warszawa 2011; R. Biskup, *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011; P. Czarnek, *Wolność gospodarcza. Pierwszy filar społecznej gospodarki rynkowej*, Lublin 2014

1994 r.)³⁶. Z chwilą przystąpienia do Unii Europejskiej Polska ma obowiązek stosowania się do zasad interpretacji wynikających z dorobku wspólnotowego (*acquis communautaire*). Dotyczy to także metod wykładni stosowanych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego – w tym w przedstawianej sprawie, w której istnieje konieczność interpretacji granic pojęcia wolności działalności gospodarczej (art. 22 Konstytucji). Stąd też, jak zaznacza judykatura, odczytanie użytego w art. 22 Konstytucji zwrotu „wolność działalności gospodarczej” wymaga wykładni odpowiadającej utrwalonemu orzecznictwu europejskiemu³⁷. W konsekwencji tegoż wyroku Trybunał Konstytucyjnego trafnie przyjął, że interpretacja pojęcia „wolność działalności gospodarczej” dokonana w duchu prawa wspólnotowego wyklucza:

1) możliwość uznania za mieszczące się w swobodzie regulacyjnej ustawodawcy takich postanowień ustawowych, które jawnie przeczą wiążącym Polskę zobowiązaniom międzynarodowym,

2) takie rozumienie wolności działalności gospodarczej, które skutkowałyby tolerowaniem w polskim prawie zjawiska dyskryminacji *à rebours*, godzącej w polskie podmioty gospodarcze³⁸.

4. Przegląd praktyki stosowania prawa w społecznej gospodarce rynkowej

W obszarze wykonywania (stosowania) prawa dla potrzeb kształtowania uprawnień i obowiązków przedsiębiorców w społecznej gospodarce rynkowej oddziaływanie prawa europejskiego jest odnotowywane w Polsce od dawna, w tym nie tylko w sferze działalności gospodarczej.

Naczelny Sąd Administracyjny między innymi w wyroku z dnia 5 czerwca 1991 r. uznał – powołując się na art. 10 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka uchwalonej w dniu 10 grudnia 1948 r. w Paryżu, na Trzeciej Sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych – że „przyjęcie generalnej właściwości sądu administracyjnego w sprawach skarg na decyzje administracyjne było realizacją od dawna powszechnie obowiązujących standardów międzynarodowych”³⁹. Natomiast Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 stycznia 1995 r. podkreślił, że od momentu wstąpienia Polski do Rady Europy orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw

³⁶ Informacja o działalności Sądu Najwyższego w roku 2008, Warszawa 2009, s. 38. Por. A. Wróbel, *Sądy administracyjne jako sądy Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2010, nr 5–6, s. 474.

³⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 kwietnia 2004 r. Sygn. akt K 33/03, Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy 2004, nr 4, poz. 31.

³⁸ Tamże.

³⁹ S. Jarosz-Żukowska (red.), *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Teksty źródłowe*, Wrocław 2002, s. 12–13.

Człowieka w Strasburgu może i powinno być uwzględniane jako istotne źródło interpretacji przepisów polskiego prawa wewnętrznego⁴⁰.

Analizując zagadnienie wpływu prawa europejskiego na aplikowanie polskich regulacji prawnych, K. Rosiak zwraca uwagę, że większość orzeczeń, w których Naczelny Sąd Administracyjny odwoływał się do regulacji wspólnotowych, zapadła w sprawach celnych. W kluczowym orzeczeniu dotyczącym tej problematyki jeden ze składów Naczelnego Sądu Administracyjnego wyraził pogląd, iż „prawo celne, będące dziedziną objętą obowiązkiem harmonizacji z prawem wspólnotowym, wymaga przy wykładni – metod i kryteriów, przy których użyciu rezultaty dokonanej wykładni nie będą sprzeczne – co uwypukla autor – z *acquis communautaire* i które będą zbliżały instytucje polskiego prawa celnego do prawa europejskiego”⁴¹.

Jednym z najważniejszych problemów pojawiających się przy rozstrzyganiu spraw przez sądy administracyjne była – doniosła także dla przedsiębiorcy w społecznej gospodarce rynkowej – kwestia możliwości bezpośredniego stosowania aktów prawa unijnego (wspólnotowego) nieopublikowanych w języku polskim. Problem ten pojawił się między innymi w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy z dnia 20 lipca 2005 r., sygn. akt SA/Bd 275/05⁴², uchylającym decyzje organów celnych oparte na przepisach rozporządzenia wspólnotowego, powołując się na brak publikacji tego aktu w polskiej wersji Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej⁴³. Sąd administracyjny uznał, że wydanie decyzji na podstawie przepisu prawa wspólnotowego niedostępnego w języku polskim jest sprzeczne ze wspólnotową zasadą pewności prawa i art. 249 TWE, co uzasadnia uchylene skarżonych decyzji administracyjnych⁴⁴.

Europeizacja prawa w społecznej gospodarce rynkowej dotyczy także danin publicznych, jak wynika z analizy orzecznictwa sądów administracyjnych⁴⁵. Transakcje gospodarcze dały podstawę do zainicjowania przez polski wymiar sprawiedliwości stosowania instytucji pytań prejudycjalnych. Pierwsze pytanie prejudycjalne do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (Trybunału Sprawiedliwości Unii Eu-

⁴⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 1995 r. Sygn. akt III ARN 30/92, [w:] S. Jarosz-Żukowska (red.), wyd. cyt., s. 230.

⁴¹ P.K. Rosiak, *Prawo wspólnotowe w orzecznictwie polskich sądów i Trybunału Konstytucyjnego*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2002, nr 4, s. 232. Por. J. Borkowski, *Prawo międzynarodowe w orzecznictwie sądów administracyjnych*, [w:] *Administracja publiczna w państwie prawa. Księga Jubileuszowa dla Profesora Jana Jendrośki w Osiedziesiątą Rocznicę Urodzin i Pięćdziesięciolecie Pracy Naukowej*, Wrocław 1999, s. 57–58.

⁴² Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2005 roku, s. 187.

⁴³ Tamże, s. 188.

⁴⁴ Wyrok ETS z dnia 22 października 1987 r. w sprawie 314/85 Foto-Frost. Por. J. Trzeciński, M. Wiącek, *Znaczenie art. 27 Konstytucji dla statusu jednostki w Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Państwo prawa. Parlamentaryzm. Sądownictwo konstytucyjne*, red. A. Jamróz, Białystok 2012, s. 312.

⁴⁵ R. Mastalski, *Stosowanie prawa podatkowego*, Warszawa 2008; A. Bartosiewicz, *Efektywność prawa wspólnotowego w Polsce na przykładzie VAT*, Warszawa 2009; I. Andrzejewska-Czernek, *Wykładnia prawa podatkowego Unii Europejskiej*, Warszawa 2013.

ropejskiej) na gruncie sądownictwa administracyjnego⁴⁶ skierował Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 22 czerwca 2005 r. Wniosek WSA w Warszawie dotyczył wykładni przepisów prawa pierwotnego zawartych w d. art. 25, 28 i 90 TWE w kontekście zgodności z prawem wspólnotowym polskiego podatku akcyzowego od samochodów używanych⁴⁷. Po wystąpieniu przez WSA w Warszawie z wnioskiem o wydanie orzeczenia prejudycjalnego w sprawie *Brzeziński* sądy administracyjne w 2006 r., rozpatrując podobne sprawy, zawieszały postępowania sądownoadministracyjne w oczekiwaniu na wydanie przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzeczenia prejudycjalnego⁴⁸.

W dziedzinie podatku od czynności cywilnoprawnych w 2013 r. prawo unijne pojawiało się w szczególności w kontekście dwóch zagadnień: dopuszczalności opodatkowania czynności podwyższenia kapitału spółki oraz uznania spółki komandytowo-akcyjnej za podatnika podatku kapitałowego⁴⁹. W obszarze podatków dochodowych można zaobserwować wzrost spraw, w których prawo unijne stanowi istotny element rozstrzygnięcia. W odróżnieniu od podatków pośrednich, w sprawach z dziedziny podatków dochodowych powoływane są przede wszystkim ogólne zasady prawa unijnego. Wynika to ze znacznie węższego zakresu harmonizacji na poziomie prawa wtórnego UE. Sądy administracyjne, rozstrzygając spory z zakresu podatków dochodowych, analizowały przepisy polskich ustaw w kontekście zgodności z podstawowymi swobodami traktatowymi, takimi jak swoboda przedsiębiorczości, swobodny przepływ osób i kapitału oraz swobodny przepływ pracowników⁵⁰. W odniesieniu do *podatku od gier* w 2013 r. zaobserwowano wzrost powoływania się na zarzuty naruszenia prawa unijnego w sprawach z zakresu podatku od gier. Zarzuty sprowadzały się do niemożności zastosowania art. 139 ustawy o grach hazardowych w świetle jego sprzeczności z prawem unijnym⁵¹. Sądy administracyjne rozstrzygały powyższą kwestię jednolicie, uznając, że artykuł ten nie stanowi przepisu technicznego w rozumieniu dyrektywy 98/34/WE, a więc nie odnosi się do niego obowiązek notyfikacji. Sądy podkreślały, że art. 139 ust. 1 ustawy o grach hazardowych stanowi wyraz autonomii państwa członkowskiego w sferze kształtowania polityki podatkowej i przewiduje opodatkowanie działalności w zakresie organizacji gier hazardowych na automatach. Za nieuzasadniony uznawano zarzut, że o charakterze

⁴⁶ Postanowienie WSA w Warszawie z dnia 22 czerwca 2005 r. Sygn. akt III SA/Wa 679/05, „Monitor Podatkowy” 2005, nr 6, s. 4. Sygnatura sprawy przed ETS – C-313/05 *Brzeziński* przeciwko Dyrektorowi Izby Celnej w Warszawie. Zawiadomienie o skierowaniu pytania prejudycjalnego opublikowane w Dz. Urz. UE C 281 z dnia 21 września 2005 r., s. 5.

⁴⁷ Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2006 roku, Warszawa 2007, s. 176.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2013 roku, Warszawa 2014, s. 237–238. Por. A. Wróbel, wyd. cyt., s. 474.

⁵⁰ Wyrok WSA w Gdańsku z dnia 16 stycznia 2013 r., I SA/Gd 275/12; wyrok WSA w Warszawie z dnia 24 stycznia 2013 r., III SA/Wa 1907/12; wyrok NSA z dnia 26 kwietnia 2013 r., II FSK 1521/11.

⁵¹ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. 2009, nr 201, poz. 1540, z późn. zm.).

technicznym art. 139 ust. 1 ustawy o grach hazardowych świadczy fakt, iż wpływ na on poprzez zmniejszenie zyskowności tego typu działalności na ograniczenie popytu na nowe automaty o niskich wygranych. Sądy podkreślały, że urządzenie gier na automatach o niskich wygranych nie stanowi usługi społeczeństwa informacyjnego w rozumieniu art. 1 pkt 2 dyrektywy 98/34/WE⁵². Nawet więc jeżeli podwyższenie stawki opodatkowania obniżyło zyskowność działalności polegającej na urządzeniu gier na automatach o niskich wygranych, prowadzonej na podstawie zezwoleń udzielonych przed 1 stycznia 2010 r., to nie miało ono znaczenia dla obowiązku notyfikacji przepisów technicznych, odnosiło się bowiem do zasad świadczenia usług, które to zasady nie były objęte obowiązkiem notyfikacji na podstawie dyrektywy 98/34/WE. W konsekwencji skoro art. 139 ust. 1 ustawy o grach hazardowych ma charakter przepisu fiskalnego, a nie technicznego, to jego notyfikacja nie była konieczna i tym samym może on stanowić podstawę określenia wysokości zobowiązania podatkowego podatników prowadzących gry na automatach o niskich wygranych na podstawie zezwoleń, udzielonych przed dniem 1 stycznia 2010 r.⁵³

W orzecznictwie Sądu Najwyższego⁵⁴ za 2013 r. na uwagę zasługuje – ze względu na złożoność rozstrzygniętego problemu i jego duże znaczenie dla obrotu gospodarczego, a także kontekst prawa unijnego – wyrok, w którym Sąd Najwyższy przeanalizował wiele istotnych przepisów ustawy o ochronie baz danych⁵⁵, wdrażającej do polskiego prawa dyrektywę 96/9/WE w sprawie ochrony baz danych⁵⁶. Po przeprowadzeniu wszechstronnego i wielowątkowego wywodu oraz po wnikliwym przeanalizowaniu argumentów płynących z orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej Sąd Najwyższy wyjaśnił, że art. 8 ust. 2 ustawy o ochronie baz danych – zgodnie z którym nie jest dozwolone powtarzające się i systematyczne pobieranie lub wtórne wykorzystanie sprzeczne z normalnym korzystaniem i powodujące nieusprawiedliwione naruszenie słuszych interesów producenta – dotyczy pobierania lub wtórnego wykorzystywania nieistotnej pod względem jakości lub ilości części zawartości bazy danych (II CSK 466/12)⁵⁷.

W 2013 r. Sąd Najwyższy skierował w sprawach publicznych dwa pytania prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE)⁵⁸. Pierwsze pytanie prejudycjalne dotyczy trzech kwestii. Podczas gdy pierwsza podniesiona w nim

⁵² Dyrektywa 98/34/WE ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie norm i przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (Dz. Urz. WE L 204 z 21 lipca 1998 r., s. 37, ze zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, Rozdział 13, t. 20, s. 337).

⁵³ Informacja o działalności sądów administracyjnych w 2013 roku, Warszawa 2014, s. 237–238. Por. M. Masternak-Kubiak, *Prawo Unii Europejskiej w polskim porządku prawnym*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2010, nr 5–6, s. 321.

⁵⁴ Informacja o działalności Sądu Najwyższego w roku 2013, Warszawa 2014, s. 56.

⁵⁵ Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz.U. nr 128, poz. 1402, z późn. zm.).

⁵⁶ Dyrektywa 96/9/WE z dnia 11 marca 1996 r. w sprawie ochrony baz danych (Dz. Urz. UE 1996 L nr 77, s. 20).

⁵⁷ Informacja o działalności Sądu Najwyższego w roku 2013, Warszawa 2014, s. 56.

⁵⁸ Tamże, s. 124.

wątpliwość prawna dotyczy wykładni przepisów unijnego prawa telekomunikacyjnego, dwa pozostałe problemy prawne dotyczą obowiązków sądów krajowych orzekających w sprawie unijnej. Zwraca uwagę, że Sąd Najwyższy skierował pytanie prejudycjalne w przedmiocie wykładni przepisów unijnej dyrektywy, która to wykładnia rzutować będzie na ocenę zgodności albo niezgodności przepisów prawa polskiego z prawem unijnym. Odnotować także należy, że Sąd Najwyższy powziął wątpliwości, czy ewentualna niezgodność prawa polskiego z prawem unijnym – o ile będzie wynikać z wykładni prawa unijnego dokonanej przez TSUE – powinna skutkować w okolicznościach rozpatrywanej przez Sąd Najwyższy sprawy pominięciem przepisów prawa krajowego, a w konsekwencji uchyleniem wyroku sądu drugiej instancji. W ten sposób Sąd Najwyższy, w przypadku udzielenia odpowiedzi na te pytania prejudycjalne, może wnieść wkład w rozwój prawa unijnego w zakresie sądowego stosowania prawa europejskiego w odniesieniu do stosowania dyrektyw w postępowaniach, które nie mieszczą się w klasycznych koncepcjach wertykalnego i bezpośredniego skutku prawa unijnego (III SK 59/12). Z kolei drugie pytanie prejudycjalne dotyczy wykładni art. 13 ust. 1 dyrektywy 2002/19/WE w kontekście istnienia obowiązku uzyskania zgody Komisji Europejskiej wyrażonej w formie decyzji. Z uzasadnienia postanowienia wynika, że u podstaw wątpliwości interpretacyjnych Sądu Najwyższego w tej sprawie leżał brak orzecznictwa TSUE dotyczącego wykładni tego przepisu oraz pojawienie się kwestii tej wykładni w związku z niebudzącym wątpliwości interpretacyjnych art. 8 ust. 3 dyrektywy 2002/19 i oceny zgodności decyzji Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej z wynikającymi z tego przepisu wymogami dopiero na etapie postępowania kasacyjnego (III SK 66/12)⁵⁹.

5. Podsumowanie

Przyjęta przez porządek prawny forma ustroju gospodarczego – społeczna gospodarka rynkowa – rodzi po stronie władzy publicznej obowiązek odpowiedniego oddziaływania na stosunki gospodarcze. Wzmiankowana powinność jurystyczna wiąże wszystkie krajowe władze publiczne, które muszą także rzetelnie i sprawnie współdziałać w tym obszarze zwłaszcza z organami, instytucjami i jednostkami organizacyjnymi Unii Europejskiej⁶⁰. Przeprowadzone rozważania wykazały, że praktyka stanowienia i stosowania prawa adresowanego do przedsiębiorców w warunkach obecnej formacji gospodarczej pozostaje od dawna pod istotnym, stałym wpływem prawa europejskiego i jego doświadczenia prawnego. Kwestie ujęte w tytule opracowania są przedmiotem zainteresowania prawoznawstwa, które współuczestniczy na tym polu w dialogu z podmiotami sfery prywatnej i sfery publicznej. W rezulta-

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Por. K. Kiczka, *Krajowy organ...*, s. 345–354.

cie otwarcia Konstytucji RP na prawo międzynarodowe oraz prawo unijne otoczenie prawne przedsiębiorców w społecznej gospodarce rynkowej jest kształtowane przez polskie i prawnomiędzynarodowe ośrodki prawotwórcze oraz właściwą im praktykę. Tym samym zachodzi ciągły proces europeizacji społecznej gospodarki rynkowej.

Literatura

- Andrzejewska-Czernek L., *Wykładnia prawa podatkowego Unii Europejskiej*, Warszawa 2013.
- Banasiński C., *Prawne problemy realizacji Układu Europejskiego*, „Kontrola Państwa” 1994, nr 6.
- Banasiński C., Kępiński M., Popowska B., Rabska T. (red.), *Aktualne problemy polskiego i europejskiego prawa ochrony konkurencji*, Warszawa 2006.
- Bar L., *Władcze działania w gospodarce rynkowej (rozważania prawne)*, „Państwo i Prawo” 1991, nr 12.
- Bar L., *Kształtowanie ordynacji rynkowych (rozważania w drodze do Wspólnoty Europejskiej)*, „Państwo i Prawo” 1992, nr 11.
- Bartosiewicz A., *Efektywność prawa wspólnotowego w Polsce na przykładzie VAT*, Warszawa 2009.
- Biernat S. (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w pierwszych dekadach XXI wieku wobec wyzwań politycznych, gospodarczych i społecznych*, Warszawa 2013.
- Biernat S., Niedźwiedz M., *Znaczenie prawa międzynarodowego i unijnego dla prawa administracyjnego i administracji publicznej w świetle Konstytucji RP*, [w:] *Konstytucyjne podstawy funkcjonowania administracji publicznej*, tom 2, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2012.
- Biernat S., Wasilewski A., *Wolność gospodarcza w Europie*, Kraków 2000.
- Biskup R., *Wolność gospodarcza w wymiarze podmiotowym*, Lublin 2011.
- Boć J., *Język administracji*, [w:] *Współczesne europejskie problemy prawa administracyjnego i administracji publicznej. W 35. rocznicę utworzenia Instytutu Nauk Administracyjnych Uniwersytetu Wrocławskiego*, red. A. Błaś, K. Nowacki, Wrocław 2005.
- Borkowski A., *Zagraniczne podmioty działalności gospodarczej*, [w:] A. Borkowski, A. Chełmoński, M. Guziński, K. Kiczka, L. Kieres, T. Kocowski, M. Szydło, *Administracyjne prawo gospodarcze*, Wrocław 2008.
- Borkowski J., *Prawo międzynarodowe w orzecznictwie sądów administracyjnych*, [w:] *Administracja publiczna w państwie prawa. Księga Jubileuszowa dla Profesora Jana Jendrośki w Osiemdziesiątą Rocznicę Urodzin i Pięćdziesięciolecie Pracy Naukowej*, Wrocław 1999.
- Brodecki Z. (red.), *Wolność gospodarcza. Acquis communautaire*, Warszawa 2003.
- Chełmoński A., *Zasady publicznego prawa gospodarczego*, [w:] *Zasady prawa gospodarczego. Materiały konferencyjne*, red. A. Śmieja, Wrocław 1999.
- Ciapała J., *Konstytucyjna wolność działalności gospodarczej w Rzeczypospolitej Polskiej*, Szczecin 2009.
- Czaputowicz J. (red.), *Administracja publiczna. Wyzwania w dobie integracji europejskiej*, Warszawa 2011.
- Fraćkowiak J., *Źródła i formy harmonizacji prawa spółek w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej*, [w:] *Wspólnoty Europejskie. Wybrane problemy prawne*, cz. I, red. J. Kolasa, Wrocław 1994.
- Grabowska G., *Rola międzynarodowego prawa publicznego u progu Trzeciego Millennium*, [w:] *Współczesne problemy procesu karnego i wymiaru sprawiedliwości. Księga ku czci profesora Kazimierza Marszala*, red. P. Hofmański, K. Zgryzek, Katowice 2003.
- Grabowski J., Kieres L., Walaszek-Pyziół A., Biliński M., Blicharz R., Długosz T., Horubski K., Kiczka K., Kocowski T., Szydło M., Żurawik A., *System Prawa Administracyjnego*, tom 8A: *Publiczne prawo gospodarcze*, Warszawa 2013.

- Jarosz-Żukowska S. (red.), *Prawa człowieka i systemy ich ochrony. Teksty źródłowe*, Wrocław 2002.
- Kaczor J. (red.), *Teoria prawa europejskiego. Z zagadnień teorii i filozofii prawa*, Wrocław 2005.
- Katner W.J., Promińska U. (red.), *Prawo handlowe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, Warszawa 2010.
- Kiczka K., *Krajowy organ administracji publicznej w prawie unijnym*, Wrocław 2013.
- Klecha K., *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP*, Warszawa 2009.
- Kocowski T., *Reglamentacja działalności gospodarczej w polskim administracyjnym prawie gospodarczym*, Wrocław 2009.
- Koncewicz T.T., *Aksjologia unijnego kodeksu proceduralnego*, Warszawa 2010.
- Kosikowski C., *Wolność gospodarcza w prawie polskim*, Warszawa 1995.
- Kosikowski C., *Wybrane problemy implementacji prawa integracji w polskim prawie finansowym i gospodarczym*, [w:] *Implementacja prawa integracji europejskiej w krajowych porządkach prawnych*, red. C. Mik, Toruń 1998.
- Kosikowski C. (red.), *Zasady ustroju społecznego i gospodarczego w procesie stosowania Konstytucji*, Warszawa 2005.
- Krawiec G., *Europejskie prawo administracyjne*, Warszawa 2009.
- Leszczyński L. (red.), *Zmiany społeczne a zmiany w prawie. Aksjologia, Konstytucja, Integracja Europejska*, Lublin 1999.
- Łętowska E., *Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 4.
- Magdziarczyk M., *Wolność działalności gospodarczej w Konstytucji RP z 1997 roku*. Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Janusza Trzczińskiego, Wrocław 2007.
- Mastalski R., *Stosowanie prawa podatkowego*, Warszawa 2008.
- Masternak-Kubiak M., *Przestrzeganie prawa międzynarodowego w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Zakamycze, 2003.
- Masternak-Kubiak M., *Prawo Unii Europejskiej w polskim porządku prawnym*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2010, nr 5–6.
- Nowak-Far A. (red.), *Konstytucja gospodarcza Unii Europejskiej. Aksjologia*, Warszawa 2010.
- Osiński J. (red.), *Administracja publiczna na progu XXI wieku. Wyzwania i oczekiwania*, Warszawa 2011.
- Ostrihansky R., *Stanowienie i stosowanie prawa Unii Europejskiej – czy rzeczywiście niezgodne ze standardami państwa demokratycznego?*, „Forum Prawnicze” 2010, nr 2.
- Popowska B., *Ochrona prawna podmiotów zagranicznych w świetle ustawodawstwa gospodarczego (ujęcie publicznoprawne)*, Poznań 1996.
- Półtorak N., *Ochrona uprawnień wynikających z prawa Unii Europejskiej w postępowaniach krajowych*, Warszawa 2010.
- Rosiak P.K., *Prawo wspólnotowe w orzecznictwie polskich sądów i Trybunału Konstytucyjnego*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2002, nr 4.
- Sanetra W. (red.), *Europeizacja polskiego prawa pracy*, Warszawa 2004.
- Sowiński R., *Wolność i ustawowa swoboda działalności gospodarczej*, Wrocław 2007.
- Strzyczkowski K., *Prawo gospodarcze publiczne*, Warszawa 2011.
- Supernat J., *Administracja Unii Europejskiej. Zagadnienia wybrane*, Wrocław 2013.
- Szwajdler W., Nowicki H. (red.), *Konstytucyjna zasada wolności gospodarczej*, Toruń 2009.
- Szydło M., *Swoboda prowadzenia działalności gospodarczej i swoboda świadczenia usług w prawie Unii Europejskiej*, Toruń 2005.
- Szydło M., *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005.
- Szydło M., *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe*, Warszawa 2011.
- Tabarowski M., *Wzruszenie definitywnej decyzji administracyjnej naruszającej prawo UE ze względu na zasadę lojalnej współpracy (art. 4 ust. 3 TUE) – glosa do wyroku TS z 12.02.2008 r. w sprawie*

- C-2/06 *Willy Kempter KG Hauptzollamt Hamburg-Jonas*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2013, nr 5.
- Trzcziński J., Wiącek M., *Znaczenie art. 27 Konstytucji dla statusu jednostki w Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Państwo prawa. Parlamentaryzm. Sądownictwo konstytucyjne*, red. A. Jamróz, Białystok 2012.
- Walaszek-Pyziół A., *Swoboda działalności gospodarczej*, Kraków 1994.
- Walaszek-Pyziół A., *Europejska Agencja ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki – nowy wymiar europeizacji prawa energetycznego*, [w:] *Europeizacja publicznego prawa gospodarczego*, red. H. Gronkiewicz-Waltz, K. Jaroszyński, Warszawa 2011.
- Wasilkowski A., *Prawo międzynarodowe a prawo krajowe w przyszłej Konstytucji RP*, [w:] *Prawo, źródła prawa i gwarancje jego zgodności z Ustawą Zasadniczą w projektach Konstytucji RP*, red. K. Działocha, A. Preisner, Wrocław 1995.
- Wójtowicz K., *Prawo międzynarodowe i wspólnotowe w krajowym porządku prawnym według Projektu Konstytucji RP*, [w:] *Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Pospolitej w świetle badań nauki prawa konstytucyjnego. Materiały Konferencji Gdańsk, 7–9 marca 1997 r.*, red. K. Działocha, A. Pułło, Gdańsk 1998.
- Wójtowicz K. (red.), *Otwarcie Konstytucji RP na prawo międzynarodowe i procesy integracyjne*, Warszawa 2006.
- Wróbel A., *Sądy administracyjne jako sądy Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2010, nr 5–6.
- Wyrzykowski M., *Legislacja – demokratyczne państwo prawa – radykalne reformy polityczne i gospodarcze*, [w:] *Tworzenie prawa a demokratycznym państwie prawnym*, red. H. Suchocka, Warszawa 1992.
- Zdyb M., *Przedstawicielstwa przedsiębiorstw zagranicznych w świetle nowe ustawy – Prawo działalności gospodarczej*, [w:] *Administracja publiczna u progu XXI wieku. Prace dedykowane Prof. zw. dr. hab. Janowi Szreniawskiemu z okazji 45-lecia pracy naukowej*, Przemysł 2000.

EUROPEANIZATION OF SOCIAL MARKET ECONOMY IN POLAND

Summary: Social market economy based on freedom of economic activity, private ownership and solidarity, and dialogue and cooperation between social partners is the foundation of the economic system in the Republic of Poland. The development of the social market economy in Poland operates within the framework of the process called Europeanization, which was initiated by the Europe Agreement followed by the implementation of laws and policies of the European Union.

Keywords: entrepreneur, economic activity, social market economy, Europeanization.